molio sluoksnis. Jo storis apie 50 cm. Sluoksnyje buvo juodos žemės intarpų, stambių gyvulių kaulų, vytelių, lentgalių, 8x10 cm dydžio akmenų. Po šiuo sluoksniu pasirodė vandeningas stambaus smėlio sluoksnis. Jame buvo organikos priemaišų. Tai upės dugnas. Be minėtų kaulų ir medienos, molio sluoksnyje rasta žiestojo puodo šukė, trapecijos formos galąstuvo fragmentas, perdegusio molio gabalėlių. Iš puodo šukės šį sluoksnį galima datuoti II tūkstantmečio pradžia.

Šurfas Nr. 18. Kultūrinio sluoksnio storis jame siekė daugiau kaip 1,3 m (prasidėjo 70 cm gylyje ir tęsėsi iki 2 m gylio). Kultūrinis sluoksnis – juoda žemė su gausybe smulkių lentgalių, vytelių, medžio šaknų, gyvulių kaulų, perdegusio molio trupinių.

1996 m. žvalgomieji tyrinėjimai parodė, kad dabartinės Žardės 1-osios gyvenvietės ribos yra koreguotinos ir tam būtina tęsti tyrinėjimus.

Jonas Genys

Excavation of Žardė settlement, 1996

In 1996 LMMH continued the archeological excavation of Žardė settlement. An area of 27 m² was surveyed, where an up to 13 m thick habitation zone was observed. According to the scanty findings, the habitation zone is ascribed to early 2nd millennium. The examination showed that Žardė settlement No 1 used to cover a far greater area than it was believed hitherto.

Algirdas Girininkas

Reškutėnų piliakalnio tyrinėjimai

Reškutėnų piliakalnis (Švenčionių raj., Švenčionėlių s-ja) yra Reškutėnų kaimo V pakraštyje, 260 m nuo Kretuono ežero R pakrantės. 1996 m. buvo tęsiami piliakalnio archeologiniai tyrinėjimai (*ATL 1994 ir 1995 metais,* V., 1996, p. 41–43). Ištirtas 40 m² plotas (Nr. 2) į P nuo ploto Nr. 1.

Nukasus miškožemį ir vietomis buvusią velėną, visame tyrinėjamame plote pasirodė rusvas smėlis. Tyrinėjamo ploto V dalyje, 10–15 cm gylyje nuo žemės paviršiaus, išryškėjo dvi lygiagrečių stulpaviečių eilės. Vienoje eilėje buvo 5 stulpavietės, kitoje – 2. Abi stulpaviečių eilės orientuotos ŠR–PV kryptimi. Tarpas tarp pirmos ir antros stulpaviečių eilės ŠV–PR kryptimi – 90 cm. Pirmoje eilėje stovėjusių stulpų skersmenys bemaž vienodi – nuo 18 iki 22 cm. Visi stulpai buvo nusmailinti iš vienos arba visų pusių, antroje eilėje aptikta viena stulpavietė galėjo būti ir įkasta. Šalia jos aptikti 2 stulpavietę tvirtinę akmenys, kurie ją rėmė 28–37 cm gylyje (nuo stulpavietės pasirodymo paviršiaus). Dvi eilės stulpaviečių, matyt, sudarė įtvirtinimų eilę.

P a s t a t a i . R ir ŠR antro ploto dalyje aptiktos dviejų pastatų vietos. Ploto Š dalyje išryškėjo antro pastato kontūrai. Šio pastato Š dalis buvo tyrinėta 1995 m. Jo ilgis Š–P kryptimi nuo antro ploto Š perkasos sienelės pakraščio siekė 2,68 m, o plotis R–V kryptimi – 3,5 m. Pastato kontūrai išryškėjo 15–25 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Pastato ribų pakraščiai gerokai tamsesni ir šiek tiek siaurėjantys pastato centro link. Tyrinėjant teritoriją, rasta nemaža keramikos, keletas akmenų. Pjūvyje matyti, kad statinys per 1,6 m buvo įgilintas į žemę. Pastato R ir V sienos statmenos. Čia pastebėta šoninių žemės įgriuvų į buvusio statinio vidų. Pastate aptikta daug perdegusios medienos, matyt, likusios nuo gaisro. Ypač didelė perdegusios medienos koncentracija pastebėta centrinėje dalyje. Čia 1 m gylyje aptiktos 14 cm skersmens ir 80 cm ilgio perdegusio rąsto liekanos. Perdegęs rąstas gulėjo vertikaliai PV–ŠR kryptimi.Pastato R dalyje (nuo pat viršaus iki pat aslos) koncentravosi perdegusių medžių liekanos. Įdomu, kad tyrinėjant 1995 m. antro pastato Š dalį, perdegusios medienos pastebėta kur kas mažiau. Manoma, kad ir pirmo, ir antro pastato viduje būta medinio statinio (rūselio?). Tik antrajame pastate statinio vieta ne taip gerai išlikusi ir šiuo metu atsekama. 1,4 m gylyje nuo pastato pasirodymo paviršiaus, pasirodė medžio anglių koncentracija, kurios skersmuo siekė 50 (Š–P)x80 (R–V) cm, o storis – 26–32 cm. Ši medžių koncentracija atitiko ir įgilinimą žemėje, kuris buvo 20–25 cm giliau pastato aslos (PR jos dalyje) ir sudarė netaisyklingą kvadratą (jo matmenys 56 [Š–P]x90 [V–R] cm).

Remiantis dvejų metų tyrimų duomenimis, galima teigti, kad čia stovėjusio antro pastato ilgis Š–P kryptimi siekė 5,11 m, o plotis – 3,5 m. Statinys buvo netaisyklingo stačiakampio formos, su durų anga, matyt, iš PR pusės, įgilintas į žemę per 1,4–1,6 m. Jo P dalis į gruntą buvo įleista šiek tiek giliau. Pastato PR dalyje yra buvęs nedidelis, iki 35 cm įgilinimas, kuriame aptikta daug perdegusios medienos. Sienos buvo medinės. Jis sudegė ir daugiau neatstatytas.

Trečio pastato kontūrai pasirodė 5–15 cm gylyje nuo žemės paviršiaus ploto Nr. 2 R dalyje. Kitaip negu antro pastato, trečiojo kontūrai išryškėjo ne savo tamsumu, bet šviesumu. Jo plotis Š–P kryptimi siekė 2,75 m, ilgis iki tiriamo ploto Nr. 2 R sienelės pakraščio – 1,19 m. Atsidengusio pastato dėmėje aptikta labai daug pelenų ir palyginti mažai anglių. Anglys smulkios. Tik apatinėje pastato dalyje buvo aptikta trijų perdegusių nestorų medžio rąstelių likučių; rąsteliai gulėję 40–45 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus R–V kryptimi. Pastato sienelės buvo statmenos, tačiau įgriuvusios į vidinę pastato dalį. Jo gylis nuo išryškėjimo paviršiaus siekė 83 cm. Trečio pastato plotis R–V kryptimi siekė 2,75 cm, ilgis Š–P kryptimi – 1,19 m. Jo viduje (H_{abs}156,50–156,65 m) aptikta nemaža Brūkšniuotosios keramikos kultūros puodų šukių. Pastato ŠV dalyje, sulig aslos lygiu, buvo aptiktas svarelis (molinis, varpo formos, ornamentuotas šone negilių duobučių įspaudėliais). Jo pakraščiai apatinėje ir viršutinėje dalyje taip pat ornamentuoti įkartėlėmis. Svarelio centre yra skylutė. Svarelio aukštis 3,3 cm, skersmuo – 4,2 cm. Skylutės skersmuo viršutinėje dalyje 0,5 cm, apatinėje – 0,7 cm. Jo molio masė tapati brūkšniuotajai keramikai.

Ploto Nr. 2 V dalyje, 15–20 cm gylyje, atsidengė tamsesnės žemės dėmė; jos ilgis Š–P kryptimi siekė 1,11 m, o plotis iki antro ploto V sienelės – 38 cm. Tyrinėtos dėmės – ketvirto pastato – sienelės statmenos, pjūvyje (antro ploto V sienelėje) jos gylis siekė 78 cm nuo pastato pasirodymo paviršiaus. Visame statinio viduje daug medžio anglių ir pelenų, taip pat brūkšniuotosios keramikos puodų šukių. R pastato dalyje buvo aptiktas puodo dugnas, kurio storis siekė 1,8 cm.

Tyrinėjant ploto Nr. 2 V dalį, pirminis žemės paviršius piliakalnyje buvo pasiektas H_{abs}154,00–154,40 m. Ploto P dalyje jis buvo pasiektas H_{abs}154,40–154,80 m.

Radiniai. Reškutėnų piliakalnyje didžiausią radinių dalį sudarė lipdytinių puodų šukės vertikaliai brūkšniuotu arba lygiu paviršiumi ir horizontaliai brūkšniuota vidine puse; molio masėje buvo daug grūsto granito. Puodų sienelių storis siekė nuo 0,3 iki 1,4 cm. Storiausi buvo puodų dugneliai ir priedugniai. Jų storis siekė 1,1–1,8 cm. Tyrinėtame plote Nr. 2 aptikta puodų šukių. Puodai buvo trijų pagrindinių formų. I formos kakleliai su stačiais kibiro formos šonais, vertikaliai brūkšniuotu paviršiumi – tokių buvo daugiausia. Kitą keramikos dalį sudarė puodai S formos kakleliais ir profiliuotomis sienelėmis. C formos kakleliais kubilėlio formos puodų rasta mažai.

Daugiausia būta briauninių puodų. Kaklelio dalis iki briaunos dažnai yra lygi, o paviršius žemiau briaunos vertikaliai brūkšniuotas. Įdomu, kad gyventojai dažniausiai puošdavo tik briauninius puodus. Ornamento motyvai ant jų išdėstyti tik šoninėse briaunose. Antrame plote buvo aptikta 12 briaunas turinčių puodų. Tik du iš jų ornamentuoti gnaibymu, vienas puoštas nago įspaudėliais. Iš tos pačios molio masės buvo pagamintas ir molinis svarelis. Puodai kai kur koncentravosi atskirais lizdais. Tokie lizdai rasti trys.

Piliakalnio kultūriniame sluoksnyje buvo aptikti du akmeniniai galąstuvai.

Kultūriniame sluoksnyje ir žemiau jo (H_{abs} 156,22–156,65 m) buvo 18 titnaginių dirbinių: 1 nebaigtas gaminti svidrinis antgalis, 1 šoninis gremžtukas, 1 ašmenėlis, 1 dvigalis skaldytinis, 6 nuoskalos, 7 skeltės, 1 dirbinio fragmentas. Visi titnaginiai dirbiniai su patina ir datuotini viduriniu ar vėlyvuoju mezolito laikotarpiu. Dalis mezolito laikotarpio kultūrinio sluoksnio buvo apardyta, dalis vietomis išliko. Intensyvesnis mezolito kultūrinis sluoksnis buvo R dabartinio piliakalnio pusėje.

Iš piliakalnio įtvirtinimų, pastatų ir kultūriniame sluoksnyje aptiktų radinių nustatyta, kad piliakalnis buvo apgyvendintas apie III–IV a. Brūkšniuotosios keramikos kultūros gyventojų. Po piliakalnio kultūriniu sluoksniu, supustytoje smėlio santalkoje, aptikta viduriniam–vėlyvajam mezolitui būdingų dirbinių. Piliakalnio gyventojai iš dalies sunaikino akmens amžiaus kultūrinį sluoksnį.

Algirdas Girininkas

Excavations in Reškutėnai hill-fort

In 1996 LCCH resumed the 1995 excavation of Reškutėnai hill-fort (Švenčionys district). South to the previously researched site the team examined a new area of 40 m². The study revealed 2 parallel rows of postholes, structural remains of some buildings, 163 potsherds with a brushed and plain surface, a clay weight and 2 whetstones. In addition, there were noted remains of a Mesolithic habitation zone. The hill-fort is ascribed to the 3rd–4th centuries.

Romas Jarockis

Šiaurės vakarų Lietuvos piliakalnių ir jų papėdžių gyvenviečių žvalgomieji tyrinėjimai 1996 metais

1996 m. LII žvalgė Žvelgaičio kalno (Joniškio raj., Žagarė), Apuolės (Skuodo raj.) ir Eketės (Klaipėdos raj.) piliakalnius bei papėdės gyvenvietes. „Archeologijos paminklų kompleksų žvalgymas Vakarų ir Šiaurės Lietuvoje" darbai vykdyti pagal švedų finansuojamo tarptautinio projekto „Kultūrinė konfrontacija arba kompromisas Baltijos jūros regione X–XII a." programą. Pagrindinis minėtos programos tikslas – gauti papildomos informacijos apie senovės kuršių ir žiemgalių žemėse šalia piliakalnių gyvavusias papėdės gyvenvietes. Siekiant patikslinti kultūrinio sluoksnio storį, jo išplitimą bei paimti žemės mėginių cheminei analizei, šiuose paminkluose buvo padaryti 82 bandomieji gręžiniai.

Žvelgaičio piliakalnis ir gyvenvietė yra Žagarės miestelio (Joniškio raj.) PV dalyje, 700 m į V nuo Raktuvės piliakalnio, Švietės upės kairiajame krante, kairėje kelio Žagarė–Akmenė pusėje, ŠR–PV kryptimi besidriekiančios aukštumos dalyje. PR šlaito aukštis 18 m, jis leidžiasi į Švietės upės slėnį. PV piliakalnio aukštis siekia tik 1,5 m, nes jis skiria aikštelę nuo į PV besitęsiančios aukštumos dalies. Gana status ŠV šlaitas leidžiasi į šalia kelio esančią daubą. ŠR šlaito aukštis apie 9 m, jis leidžiasi į apie 1,5 m gylio ir 16 m pločio viršutinėje dalyje griovį.